

Experimentální výroba textilu středověkou metodou

Martina Hornofová, Blanka Juláková

Universita Karlova, Institut základů vzdělanosti

Vřeteno i svislý tkalcovský stav jsme poprvé na vlastní oči spatřily 18. 6. 2000 v centru experimentální archeologie Villa Nova v Uhřínově pod Deštnou. První kontakty s těmito nástroji byly plné nejistoty. Ačkoli jsme se na zamýšlený experiment připravovaly z literárních pramenů týkajících se výroby textilu ve středověku, přesto nás realita poněkud zaskočila. Tak například nám zpočátku nebyla příliš jasná funkce hliněného přeslenu na konci dřívku. Tušily jsme jakousi souvislost se setrvačností, avšak při pokusu o její využití se vřeteno většinou vymklo z ruky a zapůsobila gravitace. Pomalu na nás začala doléhat zdlouhavost celého procesu přípravy vlákna, který vyžaduje velkou trpělivost a značnou manuální zručnost.

Naším cílem bylo experimentálně zjistit časovou náročnost získání tkaniny za použití metody běžné ve středověku. Z časových důvodů jsme nezačaly setím lněných semínek, ale rovnou sprádáním lněné koudele. Žádná z devíti dívek, které se experimentu účastnily, neměla jakékoli předchozí zkušenosti, ale během týdne, kdy pokus probíhal, jsme postupně nabývaly jisté zručnosti, která se ovšem zcela jistě nemůže rovnat zručnosti středověkých žen a mužů zabývajících se touto činností nutně častěji než lidé konce 20. století.

Po několika hodinách práce se většina z nás naučila vytahovat z koudele rovnoměrné prameny vláken a za pomoci rotace přeslenu sprádat pevné nitě. Po třech dnech jsme měly upředeno asi šest set metrů lněné příze, které jsme pro jistotu ještě zpevnily zdvojením technikou skaní. Nejméně dvě stě metrů nitě bylo nepoužitelných, protože vlákno bylo málo stočené a trhlo se.

Na jednoduchý vertikální stav jsme asi za hodinu a půl navlékly osnovu z třiceti čtyřmetrových nití. Výsledkem prvního pokusu tkání byla tkanina o rozměrech 20 x 15 cm, kterou jsme ale následující den musely rozpárat, protože se nám zdála příliš řídká a připomínala spíše sítku než pevnou látku. Chyba byla v tom, že osnovní nitě byly moc daleko od sebe. Jejich utažením jsme dosáhly značného zlepšení a za necelých pět hodin práce jedné tkadleny jsme získaly pás poměrně hrubého textilu o rozměrech 9 x 130 cm, což je zhruba 1m².

Odečteme-li čas, který zabraly neúspěšné pokusy, z připravené lněné koudele by jedna osoba získala 1m² tkaniny za 50 hodin trpělivé práce. Z toho 28 hodin by zabralo předení, 14 hodin skaní, 3 hodiny natažení osnovy a 5 hodin samotné tkání. (Za časovou jednotku jsme zvolily "člověkohodiny", to znamená, že dobu, po kterou jsme vykonávaly danou aktivitu jsme vynásobily počtem osob, který se na činnosti podílel. Je nutné brát v úvahu také to, že některé úkony - například tkání - nemůže vykonávat jedna osoba. Reálný čas by byl tudíž o něco kratší.)

I když lze předpokládat, že i průměrná středověká přádlena a tkadlena by s přehledem předčila naši výkonnost co do kvality i kvantity možná i několikaná-

sobně, přesto z našeho experimentu vyplývá ohromná časová náročnost získávání textilu, kterou si dnešní člověk s plnými skříněmi oblečení nedokáže do všech důsledků uvědomit. Je sice pravda, že šatník mnohých středověkých lidí tvořilo právě jen to, co měli na sobě, ale i tak museli hlavně spřádáním nití trávit mnoho času.

Ačkoli jsme našim experimentem chtěli sledovat především kvantitativní složku prací spojených s výrobou textilu, nemůžeme alespoň letmo nezmínit také sociální a psychologický aspekt této činnosti. Chvilé strávené monotónní, avšak nenáročnou společnou prací, otevírají prostor pro sdílení pocitů a myšlenek, a tím vedou k vzájemnému bližšímu poznání.

Spřádání nití pomocí přeslenu Přádlena z Velislavovy bible. ■